

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№30 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ
2009 жылғы 11 қараша**

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

1. Инфляция

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша инфляция 2009 жылғы қазанда 0,4% (2008 жылғы қазанда – 0,6%) болды. Азық-түлік тауарларының бағасы өзгерген жоқ (2008 жылғы қазанда – өсуі 0,6%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар және ақылы қызмет көрсету тиісінше 0,4% және 0,9% (0,4% және 0,9%) өсті.

Азық-түлік тауарлары нарығында өткен айда неғұрлым көп дәрежеде көкөніс - 6,1%, жеміс-жидектер – 3,5% арзандады. Қанттың бағасы – 6,5%, жұмыртқа – 3,1%, балық пен теңіз өнімдері – 1,1%, сүт өнімдері – 1,0% көтерілді.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында қатты отынның бағасы - 1,7%, бензин және дәрі-дәрмектер - 0,7% өсті.

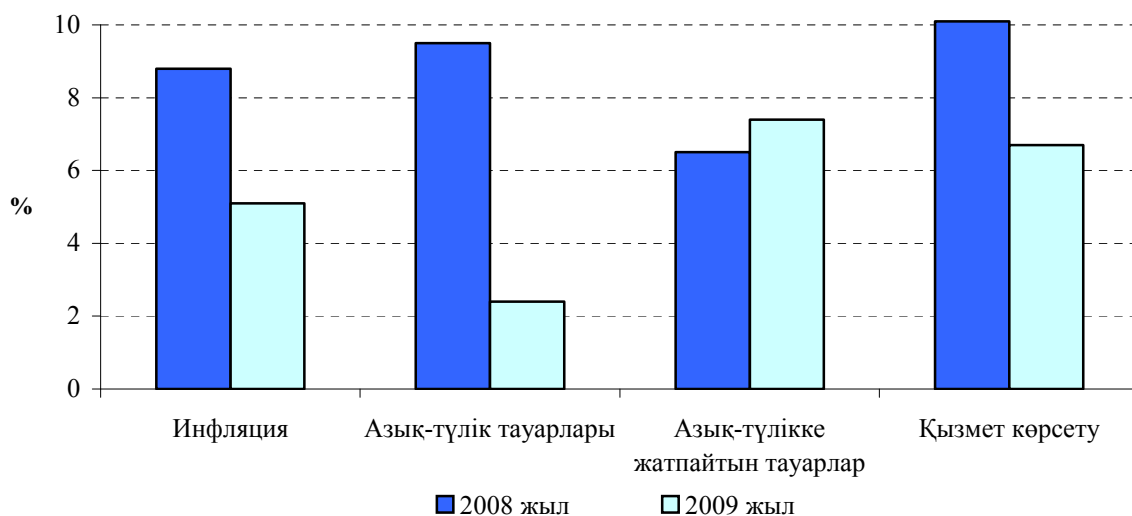
Ақылы қызмет көрсету құрылымында тұрғын үй-коммуналдық саласының қызмет көрсетуі үшін ақы төлеу 1,1% қымбаттады. Бұл ретте канализация – 3,1%, орталық жылыту - 3,0%, суық су – 2,3%, ыстық су – 1,7% қымбаттады. Білім беру қызметі және медициналық қызмет көрсету 0,9% қымбаттады.

Инфляция 2009 жылғы қаңтар-қазанда 5,1% (2008 жылғы қаңтар-қазанда – 8,8%) болды.

2008 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 2009 жылғы 10 айдағы инфляцияның баяулауына азық-түлік тауарлары және ақылы қызмет көрсету бағасы өсуінің баяулауы ықпал етті, олар осы кезеңде тиісінше 2,4% және 6,7% (2008 жылғы 10 ай үшін – 9,5% және 10,1%) өсті. Азық-түлікке жатпайтын тауарлар 7,4% (6,5%) қымбаттады (1-график).

1-график

Инфляция және оның 2008 және 2009 жж. қаңтар-қазандағы құрамдас бөліктері

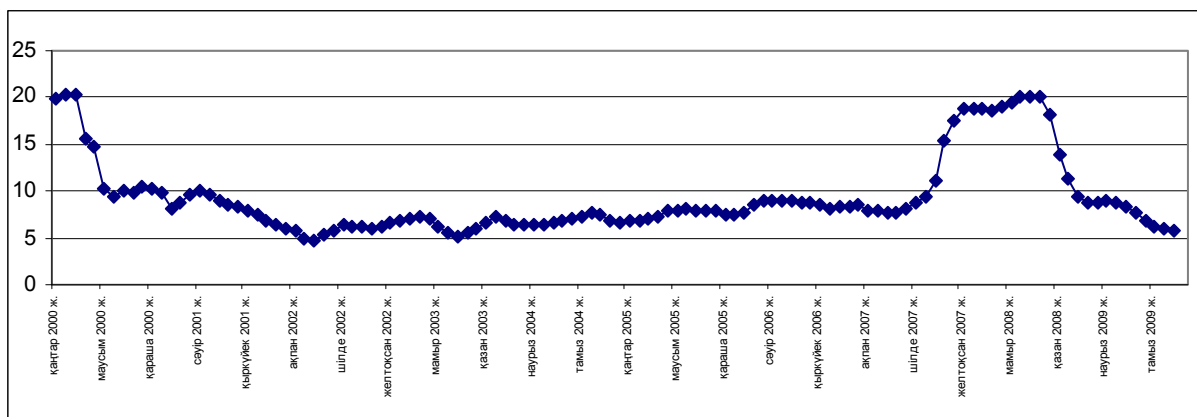

2009 жылғы қыркүйектің қорытындылары бойынша инфляция жылдық көрсетуде де баяулады және 5,8% болды, бұл 2003 жылғы қыркүйектен бастап ең төменгі деңгей (2008 жылғы желтоқсанда – 9,5%) болып табылады. Инфляцияның осы деңгейі 2008

жылғы жаз айларында байқалған соңғы жылдардағы инфляция деңгейінің ең көп мәнiнен 3,5 есе төмен болды (2-график). Азық-түлік тауарларының бағасы 3,6% (2008 жылғы желтоқсанда - 10,8%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 6,6% (5,7%), ақылы қызмет көрсету – 8,0% (11,4%) өсті.

2-график

Жылдық инфляция деңгейінің динамикасы, %

2. Төлем балансы

2009 жылғы 9 ай үшін алдын ала нәтижелер бойынша төлем балансының ағымдағы операциялар шоты 3,4 млрд. АҚШ долл. жуық тапшылықпен қалыптасты. Бұл ретте 2009 жылғы 3-тоқсанда ағымдағы шоттың оң сальдосы 0,3 млрд. АҚШ долл. болды.

2009 жылғы қаңтар-қыркүйекте 2008 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда тауарлар экспорты 47,3% төмендеді және 29,9 млрд. АҚШ долл. болды. Ресми экспорт 29,4 млрд. АҚШ долл. болды, оның ішінде 17,6 млрд. АҚШ долл. (60,0% жуық) мұнай және газ конденсаты экспортына (2008 жылғы қаңтар-қыркүйекте - 34,5 млрд. АҚШ долл.) тиесілі. Қара металдар экспортының құны - 60,0%, түсті металдар – 38,0% қысқарды. Бұл ретте мұнай және газ конденсатының сандық жеткізулері 10,0% ұлғайды, ал қара және түсті металдар экспортының төмендеуіне баға факторы және сандық көлемдер есебінен төмендеуі себепші болды.

Тауарлар импорты 20,8 млрд. АҚШ долл. бағаланды, бұл 2008 жылғы қаңтар-қыркүйекке қарағанда 27,0% төмен. Ресми импорт 20,5 млрд. АҚШ долл. (2008 жылғы 9 айда – 28,1 млрд. АҚШ долл.) болды. Импорттың төмендеуі негізгі номенклатураның барлық тауар топтары бойынша байқалды, оның барынша айтарлықтай төмендеуі аралық тұтыну тауарлары бойынша – 39,0% және тұтыну тауарлары бойынша – 21,0% орын алды. Бұл ретте азық-түлікке жатпайтын тұтыну тауарларының жиынтық әкелінуі - 22,0%, ал азық-түлік тауарларының әкелінуі – 19,0% азайды. Тауарлар импорты құнында ең көп үлес инвестициялық тауарларға (44,3%) тиесілі, олардың импорты небәрі 17,0%-ға қысқарды және 9,1 млрд. АҚШ долл. болды.

Нәтижесінде сауда операцияларының оң сальдосы 2009 жылғы 9 айда 2008 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда 68,0% төмендеп, 9,0 млрд. АҚШ долл. болды.

Алдын ала бағалау бойынша қалыптасқан кірістер балансының 7,6 млрд. АҚШ долл. тапшылығына көбінесе тікелей шетелдік инвесторларға кірістерді төлеу (6,1 млрд. АҚШ долл.) себепші болды. Банк секторының сыртқы борыштық міндеттемелері бойынша сыйақы төлеудің 1,7 млрд. АҚШ долл. дейін (өткен жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда 33,0%) қысқаруына қарамастан, осы көрсеткіш бұрынғысынша кірістер балансының жай-күйіне айтарлықтай ықпал етеді.

Қаржылық шот бойынша нетто-ағын 6,9 млрд. АҚШ долл. қалыптасты. Шетелдік тікелей инвестициялардың (ШТИ) таза түсуі 8,2 млрд. АҚШ долл. болды, бұл ретте

тікелей инвестициялау операциялары бойынша оң баланс 7,2 млрд. АҚШ долл. болды. Шетелге тікелей инвестициялар бойынша нетто-ағын (көбінесе, қазақстандық мұнайгаз секторының кәсіпорындары) 0,9 млрд. АҚШ долл. асты.

2009 жылғы 9 айдың қорытындылары бойынша банк секторының операциялары бойынша нетто-ағын 7,2 млрд. АҚШ долл. (2008 жылғы 9 айдың қорытындылары бойынша - 6,2 млрд. АҚШ долл.) болды. Бұл ретте банк жүйесінің сыртқы активтері 61 млн. АҚШ долл. төмендеді. Банк секторының сыртқы міндеттемелері, екі банктің борышын қайта құрылымдауға қарамастан, 7,3 млрд. АҚШ долл. азайды, бұл резидент еместерден тартылған несиелер мен заемдар бойынша берешекті басқа банктердің өтеуіне байланысты болды.

2009 жылғы қыркүйектің аяғында есептелген теңгенің нақты тиімді айырбас бағамының индексі (НТАБ) бәсеке қабілеттілігінің базалық деңгейі ретінде қабылданған 2000 жылғы желтоқсандағы деңгейден төмен түсті және 99,2% (2009 жылғы қаңтарда – 128,1%) болды.

Тұтастай алғанда, 2009 жылғы қаңтар-қыркүйекте теңге ТМД елдері валюталарының тобына қатынасы бойынша нақты көрсетуде 15,3%-ға, ал қалған елдердің валюталарының топтарына – 21,9%-ға арзандады. Жекелеген елдердің валюталарына қатынасы бойынша теңгенің нақты арзандауы мынадай болды: АҚШ долларына – 17,9%, еуроға – 23,1%, ресей рубліне - 15,4%.

3. Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары

2009 жылғы қазанда Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері ағымдағы бағамен 0,7% (немесе 132,9 млн. АҚШ долл.) өсті және 20,2 млрд. АҚШ долл. (жыл басынан бастап – 1,7%) болды.

Жүргізілген операциялар нәтижесінде алтындағы активтердің 8,9%-ға (жыл басынан бастап – 25,0%) ұлғаюы және оның әлемдік нарықтардағы бағасының 4,3%-ға өсуі Ұлттық Банктің халықаралық резервтерінің өсуінің негізгі факторы болып табылады. Бұл ретте ішкі валюта нарығында валютаны сату, Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету бойынша операциялар және банктердің Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтарының төмендеуі Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның түсуімен ішінара бейтараптандырылды. Нәтижесінде, таза валюта қорлары (ЕАВ) 2009 жылғы қазанда 0,4% төмендеді (жыл басынан бастап – 0,9%).

2009 жылғы қазанда тұтастай алғанда елдің халықаралық резервтері (ағымдағы бағамен), Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін қосқанда (алдын ала деректер бойынша 23,7 млрд. АҚШ долл.) 0,1%-ға шамалы өсті және 44,5 млрд. АҚШ долл. (жыл басынан бастап – төмендеуі 6,0%) болды. Ұлттық қордың ұлттық валютадағы активтері 600 млрд. теңге («Самұрық-Қазына» ҰӘҚ) АҚ және «ҚазАгро» ҰХ» АҚ облигациялары) болды.

2009 жылғы қазанда ақша базасы Ұлттық Банктің таза ішкі активтерінің төмендеуі салдарынан, негізінен, Үкімет және банктер алдындағы міндеттемелердің өсуі есебінен (қысқа мерзімді ноталар бойынша) 6,7% тарылды және 2563,7 млрд. теңге болды (жыл басынан бастап - кеңеюі 68,1%).

2009 жылғы қазанда тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін ескермегендегі ақша базасы 7,3%-ға 2041,7 млрд. теңгеге дейін (жыл басынан бастап – кеңеюі 36,8%) тарылды.

2009 жылғы қыркүйекте ақша массасы банк жүйесінің таза сыртқы, сондай-ақ ішкі активтерінің ұлғаюы есебінен 2,7%-ға, 7255,0 млрд. теңгеге дейін (жыл басынан бастап – өсуі 15,8%) өсті.

2009 жылғы қыркүйекте айналыстағы қолма-қол ақшаның көлемі 0,3% өсті және 809,7 млрд. теңге (жылдың басынан бастап – төмендеуі 5,6%) болды, банк жүйесіндегі депозиттер де 3,0%-ға, 6445,3 млрд. теңге деңгейіне дейін (жыл басынан бастап – өсуі 19,2%) өсті. Депозиттердің айналыстағы қолма-қол ақшаның өсу қарқынымен

салыстырғанда қарқындап өсуі ақша массасының құрылымындағы депозиттер үлесінің 2009 жылғы тамыздағы 88,6%-дан 2009 жылғы қыркүйектегі 88,8%-ға дейін өсуіне байланысты.

4. Валюта нарығы

2009 жылғы қазан ішінде теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы 1 АҚШ доллары үшін 150,64-150,99 теңге аралығында өзгерді. 2009 жылғы қазанда теңге 0,1% (жыл басынан бастап 24,8% әлсіреді) нығайды және айдың аяғында теңгенің биржалық бағамы 1 АҚШ доллары үшін 150,74 теңге болды.

2009 жылғы қазанда тұтастай алғанда ішкі валюта нарығында сауда-саттық көлемі төмендеді. Мәселен, биржадан тыс валюта нарығында операциялар көлемі 14,3%-ға төмендеді және 1,7 млрд. АҚШ долл. болды (жылдың басынан бастап – 38,5 млрд. АҚШ долл.). Осы кезде Қазақстан Қор биржасындағы биржалық операциялар көлемі қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді ескере отырып 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 8,4% өсті және 2,6 млрд. АҚШ долл. болды (жыл басынан бастап – 37,8 млрд. АҚШ долл.).

Әлемдік тауар және валюта нарығындағы жағдайды ескере отырып және бағамның қалыптасу икемділігін жоғарылату үшін жағдай жасау мақсатында теңгенің ауытқу дәлізі келесі жылы кеңейетін болады, бұл ретте дәліздің орталық мәні 1 АҚШ доллары үшін 150 теңге деңгейінде қалады.

5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы

2009 жылғы қазанда Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру бойынша 6 аукцион болды. Оларда 9 айлық МЕККАМ (11,6 млрд. теңге), жылдық МЕККАМ (23,8 млрд. теңге), 4 жылдық МЕОКАМ (16,9 млрд. теңге), 7 жылдық МЕУКАМ (1,7 млрд. теңге), 11-жылдық МЕУКАМ (4,3 млрд. теңге) және 16 жылдық МЕУЖКАМ (17 млрд. теңге) орналастырылды. Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастырудың жалпы көлемі 75,2 млрд. теңге болды.

Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік инфляция деңгейінен 9 айлық МЕККАМ бойынша – 4,93%, жылдық МЕККАМ бойынша – 5,09%, 4 жылдық МЕОКАМ бойынша – 6,09%, 7 жылдық МЕУКАМ бойынша – 6,00%, 11 жылдық МЕУКАМ бойынша – 7,00% және 16 жылдық МЕУЖКАМ бойынша 0,01% болды.

Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі алдыңғы аймен салыстырғанда 5,3% ұлғайып, 2009 жылғы қазанның аяғында 1178,9 млрд. теңге болды.

Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқа мерзімді ноталары. Айналыс мерзімі 3 және 6 ай болатын Ұлттық Банктің ноталары эмиссияларының көлемі 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 2009 жылғы қазанда 65,6% ұлғайды және 48,1 млрд. теңге болды.

Қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі 2009 жылғы қыркүйектегі 2,58%-дан 2009 жылғы қазанда 2,63%-ға дейін өсті.

Айналыстағы ноталардың көлемі 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 2009 жылғы қазанның аяғында 26,7% ұлғайды және 228,3 млрд. теңге болды.

6. Банкаралық ақша нарығы

2009 жылғы қазанда 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 5,5% өсті және баламасы 4467,8 млрд. теңгені құрады.

Орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттердің көлемі 2009 жылғы қазанда 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 0,7%-ға ұлғайды және 2178,9 млрд. теңгені құрады (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 48,8%-ы). Бұл ретте орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2009 жылғы қыркүйекте 1,95%-дан 1,54%-ға дейін төмендеді.

Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттерінің көлемі 2009 жылғы қазанда 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 1,0%-ға, 2159,8 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

2009 жылғы қазанда орналастырылған доллардағы депозиттердің көлемі 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 10,9 млрд. АҚШ долл. дейін 27,8% өсті (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 36,6%-ы). Орналастырылған доллардағы депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 0,22%-дан 0,16%-ға дейін төмендеді.

2009 жылғы қазанда еуромен орналастырылған депозиттердің көлемі 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 20,8%-ға 2,8 млрд. еуроға дейін азайды (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 14,0%-ы). Еуромен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 0,47%-дан 0,25%-ға дейін төмендеді.

Рубльдегі депозиттерге орналастыру көлемі аз ғана мөлшерде калуда – орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 1,0%-нан аз.

Шетел валютасындағы банкаралық депозиттердің үлесі орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 2009 жылғы қазанда 51,2%-ға дейін ұлғайды. Бұл ретте шетел валютасындағы депозиттердің негізгі бөлігі (51,0%) резидент емес банктерде орналастырылған.

7. Депозит нарығы

Резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің жалпы көлемі 2009 жылғы қыркүйекте 3,0%-ға ұлғайып, 6445,3 млрд. теңге болды (жыл басынан бері 19,2% өсті). Занды тұлғалардың депозиттері 4,1%-ға 4608,4 млрд. теңгеге, жеке тұлғалардың депозиттері 0,3%-ға 1836,9 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

2009 жылғы қыркүйекте шетел валютасындағы депозиттердің көлемі 7,8%-ға 3214,2 млрд. теңгеге дейін ұлғайды, ұлттық валютадағы депозиттер 1,4%-ға 3231,1 млрд. теңгеге азайды. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 50,1%-ды құрап, азайды.

Халықтың (резидент еместерді қоса алғанда) банктердегі салымдары 2009 жылғы қыркүйекте аз ғана - 0,4%-ға ұлғайып, 1868,1 млрд. теңгеге дейін (жыл басынан бері - 24,5%) өсті. Халықтың салымдары құрылымында теңгедегі депозиттер 764,3 млрд. теңге құрап, іс жүзінде өзгерген жоқ, ал шетел валютасындағы депозиттер 0,7%-ға 1103,8 млрд. теңгеге дейін ұлғайды. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 41,1%-дан 40,9%-ға дейін азайды.

2009 жылғы қыркүйекте банктік емес занды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 0,3%-ға өсіп, 4,3% (2009 жылғы тамызда – 4%) болды, ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 4,7%-ға дейін (2009 жылғы тамызда - 2,8%) ұлғайды.

8. Кредит нарығы

Банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борышының жалпы көлемі 2009 жылғы қыркүйек айының қорытындылары бойынша 0,5% азайып, 8026,3 млрд. теңгені құрады (жыл басынан бері 7,6% өсті).

Ұлттық валютадағы кредиттер бойынша борыштың көлемі іс жүзінде өзгермей, 3902,8 млрд. теңгені құрады, шетел валютасындағы 1,0%-ға, 4123,5 млрд. теңгеге дейін төмендеді. Теңгедегі кредиттердің үлес салмағы 2009 жылғы тамызбен салыстырғанда 2009 жылғы қыркүйекте 48,4%-дан 48,6%-ға дейін өсті.

Ұзақ мерзімді кредиттеу 0,1%-ға 6732,1 млрд. теңгеге дейін ұлғайып, іс жүзінде өзгерген жоқ, ал қысқа мерзімді - 3,4%-ға 1294,2 млрд. теңгеге дейін төмендеді. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 2009 жылғы тамызбен салыстырғанда 2009 жылғы қыркүйекте 83,9%-ды құрап, ұлғайды.

Занды тұлғаларға кредиттер бойынша борыш сомасы 2009 жылғы қыркүйекте 0,4%-ға азайып, 5716,2 млрд. теңгені құрады (жыл басынан бері 11,6% өсті), жеке

тұлғалар бойынша - 0,8% азайып, 2310,2 млрд. теңгені құрады (жыл басынан бері 1,2% азайды). Нәтижесінде жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы бір айда 28,9%-дан 28,8%-ға дейін азайды.

Шағын кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттік борышы 2009 жылғы қыркүйекте 2009 жылғы тамызбен салыстырғанда 0,6%-ға 1738,1 млрд. теңгеге дейін ұлғайды, бұл экономикаға кредиттердің жалпы көлемінің 21,7% құрайды.

Банктердің экономикаға кредиттері бойынша неғұрлым айтарлықтай берешегі салалар бойынша алғанда экономиканың сауда (жалпы көлемдегі үлесі - 22,9%), құрылыс (19,4%), өнеркәсіп (9,9%) және ауыл шаруашылығы (3,6%) сияқты салаларына тиесілі болды.

2009 жылғы қыркүйекте жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 20,1%-дан (2009 жылғы тамыз) 20,2%-ға дейін өсті, ал заңды тұлғалар бойынша – 15,3%-дан 15,0%-ға дейін төмендеді.

9. 2009 жылғы 4-тоқсанда жүргізілген экономиканың нақты секторы кәсіпорындары мониторингінің нәтижелері туралы

2009 жылғы қазанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың саны айтарлықтай, 1918 дейін, оның ішінде орта және ірі кәсіпорындар саны 1163 дейін (2009 жылғы шілдеде – тиісінше 1822 және 1110) өсті. Кәсіпорындарға жүргізілген пікіртерім нәтижесі экономиканың нақты секторындағы 2009 жылғы 3-тоқсанда қалыптасқан экономикалық ахуал және негізгі үрдістер туралы төмендегідей тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді.

Тұтастай алғанда, ел экономикасының нақты секторында өткен тоқсандағыдай оң үрдістердің басымдылығы байқалды, оның ішінде мыналар негізгі болып табылады:

- шаруашылық қызметіне теңгенің АҚШ долларына, еуроға және Ресей рубліне бағамының өзгеруі теріс әсер еткен кәсіпорындар үлесінің төмендеуі (2009 жылғы 2-тоқсандағы 33,3%, 24,9% және 22,6%-дан 2009 жылғы 3-тоқсанда тиісінше 27,9%, 22,3% және 21,7% дейін);

- іскерлік белсенділіктің өсуі, ол кәсіпорындар активтері айналымдылығының (2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 3,1%-ға), оның ішінде айналым қаражатының, сондай-ақ активтердегі айналым қаражаты үлесінің (2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда 1,4%-ға) ұлғаюынан көрінеді;

- өндірілген өнім көлемінің өсуі 9,8% құрады, бұл ретте өнім көлемінің өсуін пікіртерім жүргізілген кәсіпорындардың жартысынан көбі (53,3%) атап өтті;

- экономикадағы шығынды кәсіпорындар санының төмендеуі пікіртерімге қатысушылардың жалпы санының 14,4% (2009 жылғы 2-тоқсанда - 16,4%) құрады;

- кәсіпорындардың көпшілігінде айналым және сол сияқты негізгі құрал-жабдықты (тиісінше 81% және 54,9%) қаржыландыру құрылымында меншікті қаражаттың рөлі жоғары болып қала беруде;

- инвестицияларды қаржыландыру үшін меншікті қаражатын пайдаланған кәсіпорындар үлесі 54,9%-ға дейін (2009 жылғы 2-тоқсанда - 53,5%) ұлғайды. Бұл ретте инвестицияларды қаржыландырмаған кәсіпорындар санының азайғаны байқалды;

- кәсіпорындардың дайын өніміне деген сұраныстың 2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда аздап төмендегеніне қарамастан экономикадағы сұраныстың өзгеру индексі 2009 жылғы 3-тоқсанда 46,8 (2-тоқсанда - 47,7) құрады, бұл ретте жыл басынан бері сұраныстың оң динамикасы байқалды (2009 жылғы 1-тоқсанда – 32,0);

- дайын өнімнің бағасы қалыпты өсті: 2009 жылғы 2 және 3-тоқсандарда (бағаның өзгеру индексі тиісінше 56,0 және 54,5 құрады);

- шетел валютасындағы кредиттер бойынша орташа пайыздық ставка 14,0%-ға дейін (2009 жылғы 2-тоқсанда – 14,3%) төмендеді. Бұл ретте жылдың басынан бастап теңгедегі кредиттер бойынша да, шетел валютасындағы кредиттер бойынша да пайыздық ставканың төмендегені байқалады.

Теріс үрдістердің ішінен мыналарды атап өтуге болады:

- кредит алған кәсіпорындар үлесі айтарлықтай 18,1%-ға дейін (2009 жылғы 2-тоқсанда - 20,8%) төмендеді;

- кредиттерді негізгі және айналым қаражаттарын қаржыландыру үшін пайдаланатын кәсіпорындар үлесі 3,9% және 15,5%-ға дейін (2009 жылғы 2-тоқсанда тиісінше 4,3% және 17,0%) төмендеді;

- шикізат пен материалдардың бағасы өсті, бұл ретте бағаның өзгеру индексі 70,4 дейін (2009 жылғы 2-тоқсанда - 69,3) ұлғайды. Соған қарамастан 2009 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындар шикізат пен материалдар бағасының айтарлықтай баяу өсуін күтуде.

10. «Валюталық реттеу және валюталық бақылау туралы» 2005 жылғы 13 маусымдағы Қазақстан Республикасының № 57-III Заңы

«Валюталық реттеу және валюталық бақылау туралы» 2005 жылғы 13 маусымдағы Қазақстан Республикасының № 57 Заңына өзгерістердің енгізілуіне байланысты 2009 жылғы 1 қарашада Қазақстан Республикасында валюталық операцияларды жүзеге асыру ережесіне және Қазақстан Республикасында экспорт-импорт валюта бақылауын жүзеге асыру ережесіне өзгерістер күшіне енді. Атап айтқанда, қабылданған нормативтік құқықтық актілер шеңберінде валюталық режимді бұдан әрі ырықтандыру жөніндегі шараларды іске асыру мақсатында мыналар көзделді:

1) валюталық реттеу режимдерінің бірін қолдану және мәмілелерді паспортизациялау кезіндегі шекті мәндер ұлғайтылды: капиталдың әкетілуі бойынша операциялар үшін – 50 мың АҚШ долл. баламасынан 100 мың АҚШ долл. баламасына дейін, әкеліну бойынша операциялар үшін – 300 мың АҚШ долл. баламасынан 500 мың АҚШ долл. баламасына дейін, мәміле паспорты үшін – 10 мың АҚШ долл. баламасынан 50 мың АҚШ долл. баламасына дейін.

2) тіркеу, хабарлау және мәміле паспортын ресімдеу талаптары қолданылмайтын валюталық операциялар бойынша төлемдер жүргізуге бақылаудың жеңілдетілген нысандары енгізілді – уәкілетті банктер сомасы 10 мың АҚШ долл. баламасынан аспайтын төлемдерді клиенттің валюта шартын ұсынуынсыз жүргізуіне болады. Бұл жағдайларда бақылау клиент төлем құжатында көрсеткен ақпарат негізінде жүзеге асырылатын болады;

3) жеке тұлғалар үшін валюта шарттары бойынша ерлі-зайыптылар және жақын туыстары (балалары, ата-аналары) үшін төлемді жүзеге асыру мүмкіндігі белгіленді. Мұндай төлем жасау қажеттілігі оқу үшін ақы төлеу немесе шетелде жылжымайтын мүлік жалдау жағдайларында жиі туындайды.

11. Ұлттық валютаның «Алтын барыс» және «Күміс барыс» инвестициялық монеталарын айналысқа шығару туралы

2009 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі мынадай инвестициялық монеталарды шығарады:

- «Алтын барыс» сынамы 999,9/1000 алтын, массасы 3,11 г. (үш бүтін жүзден он бір грамм), номиналы 10 (он) теңге, саны 3 000 (үш мың) дана, диаметрі 16 мм., қалыңдығы 1,0 мм., қыры бедерлі;

- «Алтын барыс» сынамы 999,9/1000 алтын, массасы 7,78 г. (жеті бүтін жүзден жетпіс сегіз грамм), номиналы 20 (жиырма) теңге, саны 2 000 (екі мың) дана, диаметрі 20 мм., қалыңдығы 1,6 мм., қыры бедерлі;

- «Алтын барыс» сынамы 999,9/1000 алтын, массасы 15,55 г. (он бес бүтін жүзден елу бес грамм), номиналы 50 (елу) теңге, саны 2 000 (екі мың) дана, диаметрі 25,00 мм., қалыңдығы 2,0 мм., қыры бедерлі;

- «Алтын барыс» сынамы 999,9/1000 алтын, массасы 31,1 г. (отыз бір бүтін оннан бір грамм), номиналы 100 (жүз) теңге, саны 3 000 (үш мың) дана, диаметрі 32 мм., қалыңдығы 2,5 мм., қыры бедерлі;

- **«Күміс барыс»** сынамы 999,9/1000 күміс, массасы 31,1 г. (отыз бір бүтін оннан бір грамм), номиналы 1 (бір) теңге, саны 4 000 (төрт мың) дана, диаметрі 38,61 мм., қалыңдығы 3,0 мм., қыры бедерлі;

- **«Күміс барыс»** сынамы 999,9/1000 күміс, массасы 62,2 г. (алпыс екі бүтін оннан екі грамм), номиналы 2 (екі) теңге, саны 3 000 (үш мың) дана, диаметрі 50,00 мм., қалыңдығы 3,6 мм., қыры бедерлі;

- **«Күміс барыс»** сынамы 999,9/1000 күміс, массасы 155,5 г. (жүз елу бес бүтін оннан бес грамм), номиналы 5 (бес) теңге, саны 2 000 (екі мың) дана, диаметрі 65,00 мм., қалыңдығы 5,0 мм., қыры бедерлі;

- **«Күміс барыс»** сынамы 999,9/1000 күміс, массасы 311,0 г. (үш жүз он бір грамм), номиналы 10 (он) теңге, саны 1 000 (бір мың) дана, диаметрі 75,00 мм., қалыңдығы 7,5 мм., қыры бедерлі.

Ұлттық валютаның инвестициялық алтын және күміс монеталарын сату үшін баға белгілеу тәртібін айқындауға мынадай есептеу әдістемесі қолданылады.

Инвестициялық монеталардың сату бағасына Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің монеталарды дайындау кезіндегі нақты шығындары, монетаның номиналы, монетаның массасы, монетаның құрамындағы қымбат металдың ағымдағы нарықтық құны және белгіленген пайыздық үстеме кіреді.

Ұлттық валютаның қымбат металдардан жасалған инвестициялық монеталары үшін металдың бағасы Лондон қымбат металдар нарығы қауымдастығы (LBMA) белгілеген тиісті қымбат металдардың таңертеңгі фиксингі (бағасы) бойынша және инвестициялық монета дайындалу күнгі Қазақстан қор биржасының таңертеңгі (негізгі) сессиясында қалыптасқан теңгенің шетел валюталарына орташа алынған биржалық бағамы бойынша айқындалады.

Инвестициялық монеталардың 2009 жылғы 6 қарашадағы бағасы:

- **«Алтын барыс»** сынамы 999,9/1000 алтыннан, массасы 3,11 г. (үш бүтін жүзден он бір грамм), номиналы 10 (он) теңге – 19 200 теңге 00 тиынды (он тоғыз мың екі жүз теңге 00 тиын) құрайды;

- **«Алтын барыс»** сынамы 999,9/1000 алтыннан, массасы 7,78 г. (жеті бүтін жүзден жетпіс сегіз грамм), номиналы 20 (жиырма) теңге, – 46 475 теңге 00 тиынды (қырық алты мың төрт жүз жетпіс бес теңге 00 тиын) құрайды;

- **«Алтын барыс»** сынамы 999,9/1000 алтыннан, массасы 15,55 г. (он бес бүтін жүзден елу бес грамм), номиналы 50 (елу) теңге – 90 519 теңге 00 тиынды (тоқсан мың бес жүз он тоғыз теңге 00 тиын) құрайды;

- **«Алтын барыс»** сынамы 999,9/1000 алтыннан, массасы 31,1 г. (отыз бір бүтін оннан бір грамм), номиналы 100 (жүз) теңге - 176 107 теңге 00 тиынды (жүз жетпіс алты мың жүз жеті теңге 00 тиын) құрайды;

- **«Күміс барыс»** сынамы 999,9/1000 күмістен, массасы 31,1 г. (отыз бір бүтін оннан бір грамм), номиналы 1 (бір) теңге, - 3 129 теңге 00 тиынды (үш мың жүз жиырма тоғыз теңге 00 тиын) құрайды;

- **«Күміс барыс»** сынамы 999,9/1000 күмістен, массасы 62,2 г. (алпыс екі бүтін оннан екі грамм), номиналы 2 (екі) теңге - 6 353 теңге 00 тиынды (алты мың үш жүз елу үш теңге 00 тиын) құрайды;

- **«Күміс барыс»** сынамы 999,9/1000 күмістен, массасы 155,5 г. (жүз елу бес бүтін оннан бес грамм), номиналы 5 (бес) теңге - 15 272 теңге 00 тиынды (он бес мың екі жүз жетпіс екі теңге 00 тиын) құрайды;

- **«Күміс барыс»** сынамы 999,9/1000 күмістен, массасы 311,0 г. (үш жүз он бір грамм), номиналы 10 (он) теңге – 29 999 теңге 00 тиынды (жиырма тоғыз мың тоғыз жүз тоқсан тоғыз теңге 00 тиын) құрайды.

12. ТМД елдеріндегі жалпы инфляциялық үрдістер

2009 жылғы қыркүйектің қорытындысы бойынша инфляция жылдық көрсеткіште (2008 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 2009 жылғы қыркүйек) 2008 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда іс жүзінде ТМД елдерінің барлығында дерлік бәсеңдеу үрдісіне ие (1-кесте).

1-кесте

Елдер	2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 2008 жылғы желтоқсандағы инфляция, %-бен	2008 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 2009 жылғы қыркүйектегі инфляция, %-бен	Талданып отырған елдердің үкіметінің және орталық банктерінің болжамы, %-бен
Қазақстан*	9,5	6,0	8,0
Әзірбайжан	15,6	-1,3	13,0
Армения*	5,2	3,7	3,5
Беларусь	13,3	11,7	11,0
Грузия*	5,5	0,4	3,0-4,0
Қырғызстан*	20,0	2,1	15,0
Ресей*	13,3	10,7	13,0
Тәжікстан	15,6	5,0	13,0
Украина	22,3	15,0	9,5

*- орталық (ұлттық) банктердің болжамдары

Бұл ретте инфляция деңгейінің нақты мәндерінің ТМД елдерінің орталық банктері мен үкіметтері тарапынан жыл аяғында инфляция деңгейі бойынша болжамды деректерден айырмасы бар екенін атап айтқан жөн, мұның өзі осы елдердегі дефляциялық әлуетті айтарлықтай толық бағаламауды білдіреді.

2005 жыл- 2009 жылғы қыркүйек аралығында түрлі қаржы құралдарына салудан кіріс

Бастапқы инвестиция сомасы 10 000 теңге

Ақшаны орналастыру нұсқасы	Кезеңнің басындағы сома		Жинақталған сома, теңге	Алынған кіріс, теңге	Кірістілігі %*
	теңге	түісті бағам бойынша			
Теңгедегі мерзімді депозит	10 000	10 000 теңге	14 941,8	4 941,8	49,4
Доллардағы мерзімді депозит	10 000	\$76,9	15 567,6	5 567,6	55,7
Еуроодағы мерзімді депозит	10 000	€ 56,50	16 649,2	6 649,2	66,5
Қолма-қол АҚШ долл. сақтау	10 000	\$76,9	11 611,5	1 611,5	16,1
Қолма-қол еуроны сақтау	10 000	€ 56,50	12 428,0	2 428,0	24,3
Қолма-қол теңгені сақтау	10 000	10 000 теңге	10 000,0	0,0	0,0
Алтынға инвестициялар	10 000	10 000 теңге	26 714,5	16 714,5	167,1

*- АҚШ долларындағы және еуроодағы депозиттер бойынша кірістілікті есептеген кезде сыйақы ставкасы және бағамдық айырмадан кіріс есепке алынды